

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

ביצה מ- ר"ה ז | פרשת לך לך | גליון מס' 93

דף מ. ס

מילתא אנב אורחיה קא משמוע לן דלשקי אינש בהמתו והדר לשחוט, משום סרכא דמשכא - ופרש"י: שתהא נוחה להפשיטה, שהוא נדבק יותר מדאי בבשר.

אמנם הרמב"ם (בפירוש המשניות) כתב כי ההשקאה תתיר ריאתה, ואם יש שם סירכא תלושה נשמטת ונכרתת, מאידך במסכת תמיד פירש הרמב"ם דמשקין אותו להקל הפשטתו.

ובהערות הגרי"ש אלישיב זצ"ל ביאר בשם הגרז"ר בנגיס זצ"ל דהכא בבהמת חולין איכא דין בדיקה מסירכא מתקנת הגאונים, ועל כן צריך להשקותה כדי שיוכלו לבדקה מסירכות, והבדיקה היא מחומרא ולא מעיקר הדין, אבל גבי קרבן התמיד, כיון דאין זה חיוב מעיקר הדין, הוי כעין אין שבות במקדש, ועל כן גבי בהמת קדשים הוצרך הרמב"ם לפרש דמשקים את הבהמה רק לצורך הפשטת העור, עכ"ל. ויעוין בשואל ומשיב (מהדורא ד ח"ב סימן קמז) שכתב דבקרבות לא היו בודקין מסירכות מהטעם הנ"ל, שמכיון שכל הבדיקה היא מדרבנן כמבואר בתשב"ץ (ח"א סימן סז) ואין שבות במקדש, יעו"ש. ויעוין עוד בחת"ס בביצה בסוגיינתו מה שביאר, ובחולין (מ"ח ע"א) תירץ החת"ס בזה, דבמסכת תמיד דמייירי גבי קרבן תמיד דהוא בן שנה ואין מצוי בו סירכות כ"כ ע"כ פירש הרמב"ם דמשקין אותו להקל הפשטתו. משא"כ הכא העדיף הרמב"ם לפרש דמשקין אותו משום סירכות הריאה דאית ליה שייכות למסכתין דע"י שמשקין אותן תהיה הבהמה כשירה ולא ימנע משמחת יום טוב, אבל הך מילתא דמשקין להקל הפשטתו אי"ז שייך למסכתין.

אכן יעוין בריב"ש (סימן קסג) שכתב דבקרבות שבמקדש היו בודקין הבהמות מפני חשש הסירכות שהם מצויות, כדי שלא יקרבו פסול לגבוה, ואף על פי שאין זה אלא לכתחילה מדרבנן, ואמרו אין שבות במקדש, זהו דוקא במה שאין איסורו אלא משום גזירה, אבל בסירכות שיש בו חשש איסור, צריך להחמיר בחולין וכל שכן במקדשין, עכ"ד.

דף מ: ס

ביצה עם יציאתה נגמרת - כתב הצ"ח בסוף המסכתא: אמינא דרך בדיחותא, 'ביצה עם יציאתה נגמרת', (לעיל דף ו ע"ב), לרמז 'ביצה' המשנה הראשונה במסכת, ביצה שנולדה דב"ה

אומרים לא תאכל, שיש מקום שנשנית בטעות, דהרי אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון, (יעוין לעיל דף ב ע"א), ואמנם עם יציאתה של המסכת נגמרת, שהרי כאן סתם לן גבי יום טוב כרבי יהודה. ואמרו 'עם יציאתה', דיש לדקדק על רבינו הקדוש שמה מקום למושנה זו כאן הלא מקומה לעיל בסוף פרק המביא, אחר משנה דעומד אדם על המוקצה דאיירי בדיני מוקצה, אבל כל פרק משילין לא איירי כלל בדיני מוקצה ואיירי באלו שמשום שבות, ובתר הכי בדיני שביעת תחומין, ואין בכל הפרק זכרון למוקצה רק משנה זו. ואמנם שלא תאמר מאי אולמא דהך סתמא, לכן קבעה בסוף המסכת וכמ"ש התוס' דסתמא דסוף המכילתא עדיף, וא"כ ודאי כן הוא דקיימא לן במוקצה ביום טוב כרבי יהודה, ונגמרה המשנה ראשונה ביצה שנולדה ביום טוב ובית הלל אומרים לא תאכל, עכ"ל.

כלומר, בתחילת המסכת הביאה הגמרא סתירה בפסקים של רבינו הקדוש, שמצד אחד קיי"ל שב"ה סוברים כרבי שמעון שאין מוקצה, ומצד שני המשנה בתחילת המסכת כתבה שב"ה סוברים כרבי יהודה שיש מוקצה, ותירצה הגמרא שיש חילוק בין שבת ליו"ט, שבשבת החמור ב"ה סוברים כרבי שמעון, וביו"ט הקל ב"ה סוברים כרבי יהודה, שלא יבואו לזלזל ביום טוב.

וכדי להוכיח סברא זו, רבי סתם את המשנה האחרונה בסוף המסכת כרבי יהודה, שלא תאמר מאי אולמא האי סתמא מהאי סתמא, דהיינו רבי סתם כרבי יהודה בסוף פרק שלא עוסק בהלכות מוקצה, מפני שרצה לסתום דין זה בסוף המסכת, כי סתם משנה שנכתבה בסוף חזקה יותר, ואם כן בזה שרבי סתם את המשנה האחרונה במסכת כרבי יהודה אנו למדים שביו"ט הלכה כרבי יהודה. ועל דרך המליצה זהו הכוונה 'ביצה עם יציאת נגמרת', שביציאת המסכת נגמר ביאור המשנה הראשונה, שביו"ט בית הלל סוברים כרבי יהודה.

מסכת ראש השנה ס

דף ג. ס

ארבעה ראשי שנים הם- בתוס' הביאו כמה מקומות דקתני הן ואילו בריש מסכת בבא קמא תנן ארבעה אבות נויקין ולא קתני הן, ועיי"ש מה שכתבו בזה עיין שם.

הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות מאמר חקור דין (ח"א פ"ג), כתב דעל כן במשנתנו קתני הן ובבבא קמא לא קתני הן, דהנה "הן" הוא לשון הוה וקיום, וארבעה ראשי שנים מקורן מסטרא דקדושה ועל כן קתני "הן", משא"כ ארבעה אבות נזיקין ששייד לסט"א והקליפות על כן לא קתני הן עיין שם.

ועיין בהגדה של פסח ברכת השיר למוהרא"ל ציניץ זצ"ל מה שפירש על פי זה מה שאומרים בהגדה "אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים ואלו הן", דלכאורה תיבות "ואלו הן" מיותרות, אך להנ"ל מיושב, דכונת בעל מסדר ההגדה היא לומר, שהמכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים היו ממקור הקדושה ולא שהכס ע"י הקליפות עיין שם.

באחד בתשרי ראש השנה לשנים, ולשמיטין, וליובלות, לנטיעה, ולירקות - יש לציין שבשנ"ת חוות יאיר (סימן רכד) כתב שמן הנכון, לקבוע את ערב ראש השנה, לזמן עריכת החשבון למעשר כספים, מפני שבאחד בתשרי מזונותיו של אדם נקבעים. וכן כתב בערוך השולחן (יו"ד סימן רמט סעיף ז) שהוא דבר פשוט, שהריוח לגבי מעשר כספים, מחשבין בכל שנה ושנה מראש השנה עד ראש השנה, ואם בשנה זו היו לו עסקים שיש שהרויח בהם ויש שהפסיד בהם, עושה חשבון כללי, ומה שנשאר ריוח נותן מעשר לצדקה.

כמו כן כתב בשנ"ת נודע ביהודה (מהדו"ת סימן קצח) שעיקר דין מעשר כספים נלמד מהפסוק 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך' ומרבה מבספרי דכתיב 'כל' לרבות פרקמטיא ורבית, והנה אומר אני דגם שנה שנה דכתב קרא דרשינן גם כן לענין מעשר כספים שכל שנה הוא חשבון בפני עצמו. ולענין מעשר דגן ומעשר בהמה דרשינן שאין מעשרין משל שנה זו על שנה אחרת דהיינו מן החדש על הישן, אבל לענין מעשר כספים לא שייך ישן וחדש, אלא שכל שנה חשבינן אותה בפני עצמה, לענין ההפסד והריוח. וכתב בשנ"ת שבט הלוי (ח"ה סימן קלג אות ג) שמדבריו שלמד מהפסוק עשר תעשר לגבי מעשר כספים, ומהמשך הפסוק 'שנה בשנה', למד שכל שנה הוא חשבון בעצמו, ושם הפסוק מיידי בתשרי, משמע שגם לגבי מעשר כספים השנה מתחילה ומסתיימת בתשרי.

אמנם באהבת חסד (ח"ב פ"ח סעיף ב) כתב שיעשה חשבון בכל חצי שנה, או על כל פנים בכל שנה, ואם יזדמן לו ח"ו הפסד בתוך זמן זה, ינכה מחשבון הרווח, הרי שכתב לעשות את החשבון בכל שנה, ולא סיים זמן מסוים בראש השנה.

☞ דף ג: ☞

ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו - ולכאורה הוא מקרא חסר, שהיה צריך לכתוב הביאו יין לפניו, ורבנו המהרש"א מפרש פסוק זה, על פי דברי הירושלמי שרש"י הביאו בפרק עשרה יוחסין, ושם כתוב דלכן נקרא נחמיה התרשטא, על שם שהיה משקה למלך, והיה צריך לשתות תחילה שלא יחשדוהו שהטיל סם במשקה, ולכן התירו לו יין של נכרי וקראוהו התרשטא [היתר שתה], והשתא לאחר שנחמיה שמע דברים רעים מירושלים, היה מצטער והזיר את עצמו מן היין, וזה שכתוב: יין לפניו, לפני המלך, וכבר נתנסך במגע עכו"ם, והנה עד היום, לא נוהר מלשתות ממנו, [לפני שהגישו למלך] לפי שחכמים התירו לו, אך ביום הזה אחר השמועה הרעה, היה יין לפני המלך, ולא שתה ממנו קודם, וזה שאמר לו המלך, מדוע פניך רעים, דהיינו שאינך שותה יין...

ואירא הרבה מאד, פן יחשדוני שנתתי סם המות במשקה, ואמר למלך מדוע לא ירעו פני כי העיר של אבותי נחרבה וכו' יעו"ש.

כורש מלך כשר הי' לפיכך מנו לו כמלכי ישראל וכו', הוא כורש הוא דריוש וכו', כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ וכו' - מכח דברי הגמרא אלו הקשה בשנ"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' סג) על מה שכתב המהרש"א במגילה (יג ע"ב תוס' ד"ה וטובלת) דעם אחשורוש היתה אסתר משמשת במוך ומה שנתעברה ממנו היה לאחר שנאסרה למרדכי עיין שם, דלפי דבריו אז דריוש [שהי' בן אסתר כדאי' במדרש וכן מובא בתוס' ד"ה שנת עשרים עיין שם] נולד בטבת בשנת י"ג למלכות אחשורוש, דהרי למרדכי נאסרה בניסן דשנת י"ב, וכל מלכות אחשורוש היו רק י"ד שנה כמפורש במגילה (יא ע"ב) ותיכף מלך דריוש, ונמצא שלא הי' עדיין בן שתי שנים כשמלך, וכאשר ציוה לבנות בית המקדש עדיין לא מלאו לו ד' שנים, וא"כ מה שייך לומר על מלך קטן כזה שלא הגיע עדיין לעונת הפעוטות שהוא מלך כשר, ואח"כ כשגדל ונהי' בן ח' שנים נאמר עליו שהחמיץ.

לכן ברור דלא דק המהרש"א והוא שגגה שיצאה מלפני השליט המהרש"א. ומוכרחין לומר כהטורי אבן שם דעם אחשורוש היתה יראה לשמש במוך בשעת תשמיש שמא ירגיש ותסתכן, ומה שיכלה לעשות זה רק מוך שאחר תשמיש, וזה ודאי עשתה, אך לא הועיל שם משום שאין ד"ז מועיל תמיד שלא תתעבר, ולפי"ז מיד בשנת שבע למלכותו כשלקחה ילדה את דריוש, והיה בן שבע שנים כשמלך, ובן תשע כשציוה לבנות ביהמ"ק, ושפיר יש לומר עליו שהי' מלך כשר, ושפיר י"ל שאחר כמה שנים החמיץ. וכן איתא גם בסדר הדורות עיין שם.

☞ דף ד: ☞

האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני וכו' הרי זה צדיק גמור - התוס' הקשו למה הוא צדיק גמור, הלוא בפ"ק דאבות כתוב: "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס". ותירצו התוס' שהמשנה באבות מדברת באומות העולם, שתמהין על הראשונות ע"כ.

החיד"א בספרו פתח עינים מקשה, איך יתכן לומר שהמשנה מיירי באומות העולם ולא בישראל.

ומתריך דמה שכתבו התוס' היינו כאומות העולם בכ"ף. כלומר המשנה מיירי בישראל התוהא כמו אומות העולם, וכן מוכח מהתוס' בפ"ק דפסחים ע"כ.

והרב מהר"ש פרימו תריך על קושית התוס', דהמשנה באבות היינו בעושה המצות שחייב לעשותם. ובהא קאמר דחובת גברא לקיים מצותיו שלא על מנת לקבל פרס. אכן אם לאחר שכבר יצא י"ח המצוה דרמיא עליה, אז כשעושה תוספת, יכול לבקש עליה שכר. כגון שכבר נתן צדקה כמצותו לפי ערכו, אח"כ על התוספת יכול לומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני.

והפתח עינים כותב שזה תירוץ נכון. וכמו שמבואר בגמ' בבא קמא, דהדור מצוה ביותר משליש משל קוב"ה. ופירשו רש"י ותוס' דהא אוכל פירות בעולם הזה. רואים שעל תוספת מצוה יכול לבקש שכר ע"כ. ולפי"ז נוחא מ"ש בברכות (כח א) "רבי זירא כי הוה חליש מגרסיה היה יושב בפתח בהמד"ר, אמר כי הלפי רבנן איקום מקמיהו ואקבל אגרא", שזה הי' למעלה מחיובו לעשות כן, שמכניס עצמו לכלל חיוב בכלל תוספת על

המצוה. וכן בסוטה (יד א) כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר וכו'.

עוד נציין למש"כ הבאר שבע במסכת סוטה דף יד. ד"ל שם: ולכאורה היה נ"ל לדקדק עוד דקדוק אחר מלשון הברייתא, מדקתני האומר סלע זו לצדקה בשביל כו', ולא קתני סתם האומר מצוה זו אעשה בשביל שיחיה בני כו', משום דשאני מצות צדקה שהיא מחולקת משאר כל המצוות בזה שבשאר מצות כתיב (דברים ו, טז) לא תנסו את ה' וגו', ובמצות צדקה כתיב (מלאכי ג, י) ובחנוני נא בזאת וגו', וכן אמרו (שבת קיט, א) עשר בשביל שתתעשר. הרי הש"י אמר בפירוש שהוא רוצה וחפץ שתהיה מצות צדקה מכוונת להנאתנו ולתועלתנו, הלכך נקט דוקא האומר סלע זו לצדקה, דאלו בשאר מצות אסור לכוין להנאת עצמו. אמנם לפי האמת אי אפשר לחלק כן, דאם כן היכי פריך הגמרא בפרק קמא דפסחים (ח, ב) מהך ברייתא על מצות בדיקת חמץ דמותר לכוין להנאת עצמו, הלא יש לדחות ולומר דשאני מצות צדקה כו'. והא דנקט דוקא האומר סלע זו לצדקה, נ"ל משום שאמר רבא בפרק ואלו מגלחין (מו"ק כח, א) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא, והא ודאי דלא אמר כן אלא דוקא בשאר מצות חוץ מצדקה, דאם לא כן קשה היאך אפשר לו לרבא לומר שאין בני חיי ומזוני תלויין בזכות צדקה, והלא מקרא מלא דבר הכתוב דשלשה אלו תלויין בזכות צדקה, חיי דכתיב (משלי י, ב) וצדקה תציל ממות, וכעובדא דבנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה כו' בפרק קמא דבבא בתרא (ח, ב), וכתיב (משלי כא, כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד, ודרשו בפרק קמא דבבא בתרא (ט, ב) זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי הגדה כו'. מזוני, דכתיב (מלאכי ג, י) ובחנוני נא בזאת כו', וכנהנה רבות:

שוב מצאתי בחדושי הר"ן בפרק קמא דפסחים (ח, ב) ד"ה הרי זה עלה דההיא הרי זה צדיק גמור, וז"ל ואף על גב דתנן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, היינו לומר שמדה מעולה היא ביותר שיהיו עובדים מאהבה, ואפילו הכי העובד כדי שיזכה לחיי עולם הבא צדיק גמור הוא אבל לא חסיד, עכ"ל. וכל זה איננו שוה לי ליישב זה הלשון כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, וכי משה רבינו לא היה רוצה להיות חסיד שלא היה מבקש אלא לקבל שכר. ושמא י"ל דהא דאמרין לקמן בפרק היה נוטל (כב, ב) פרוש מאהבה נקרא שלא לשמה, היינו מאהבת אדם, ודכותיה איירי פרוש מיראה מיראת אדם כדפירשו התוס' בשם ר"י בפרק החולץ (יבמות מח, ב) ד"ה שאין עושין, ולא כדפירש רש"י (להלן כב, ב) ד"ה פרוש) פרוש מאהבה מאהבת קבול שכר המצוה:

אבל קשה לי על פירוש זה, ההוא דאמרין (ע"ז יט, א) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו, והיינו דתנן אל תהיו כעבדים כו', אלמא אף על גב שהוא פרוש מאהבת קבול שכר המצות ולא מאהבת אדם אסור. ואפשר ליישב אפילו לפירוש רש"י, דלא אמרין לקמן פרוש מאהבה נקרא שלא לשמה, אלא דוקא אם תוהה על הראשונות אם לא יהיה לו שכר, ובכהאי גוונא איירי הא דתנן אל תהיו כעבדים המשמשין כו' כמו שפירשו התוספות בפרק קמא דפסחים (ד"ה שיזכה), וכן מוכח בהדיא בפרק קמא דראש השנה (ד, א) ובפרק קמא דבבא בתרא (י, ב). וכן הא דאמרין בפרק קמא דעבודה זרה (יט, א) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו, איירי נמי דוקא בתוהה על הראשונות, אבל אם אינו תוהה על הראשונות אז אפילו חסיד מיקרי. כן נ"ל.

עוד נציין בהקשר לזה שכתב בשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל ב סי' כח) דזה ודאי דאין לעשות מצוה להנאתו לטובתו כגון מניח מזוזה כדי שתשמור לו ביתו וכדומה, כי הוא מועיל בקדושתה של תורה, והא דאמרין בגמרא כאן דהאומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, היינו כשמתנדבין בעשיית צדקה לשם מצוה, אלא שאינו עושה אותה לשמה אלא עושה כדי שיהא לו הנאה.

וזה הוא מה שכתבו התוס' (עמוד ב ד"ה שיזכה) דמי שתוהה ומתחרט על הצדקה שעשה אינו צדיק גמור, אלא כאן איירי שאינו תוהה ומתחרט על מה שעשה, דהיינו דכיון דעושה לשם מצוה, אף אם לא יבוא השכר שממתין, אינו מתחרט ותוהה על מה שעשה שהי' אומר סוף סוף עשיתי מצוה, וע"כ הוי צדיק גמור, אבל כשאינו מכוין לשם מצוה אלא שעושה המצוה קרדום לחפור בה ומניח מזוזה בפתחו לשמור את ביתו, אין לו שמירה אלא סכין בעיניו וכו'. עיין שם.

כלבתא בת משתיא חמרא היא - כתב החשוקי חמד: שאלה ראובן יצא לטייל עם כלבו ברחוב, לפתע הריח הכלב ריח יין חריף מבקבוק של שמעון שעמד בחצרו, ושפך את הבקבוק וליקק את היין, האם בעליו חייב לשלם על שתיית היין של כלבו?

תשובה. ראשית יש לדון אם כלב ששתה יין נחשב לקרן או לשון, דהנה קיי"ל שכל שדרך הבהמה לאכול להנאתה נחשב לשון, וחייב נזק שלם אף בזמן הזה, וכל דבר שאין דרכו לאכול, נחשב לקרן ומשלם חצי נזק מגופו, ובזמן הזה פטור מלשלם, כי אין גובים קנסות בזמן הזה, וכמבואר בבבא קמא (דף טו ע"ב). ויש להסתפק אם הדרך הוא שכלב ישתה יין?

הנה נאמר בראש השנה דף ד ע"א ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו. מאי שגל? אמר רבה בר לימא משמיה דרב, כלבתא. אלא מעתה, הא דכתיב ועל מרא שמיא התרוממת ולמאניא די ביתיה היתיו קדמך ואנת ורברבנך שגלתך ולחנתך חמרא שתין בהון. ואי שגל כלבתא היא כלבתא בת משתיא חמרא היא? יעו"ש. ומכח גמרא זו הוכיח ההר צבי (חידושין בסוגיין) שאין דרכו של כלב לשתות יין, וממילא דינו כקרן שאין נגבה בזמן הזה. אולם יש מקום לדחות ראייה זו, דיתכן שדוקא לשתות מתוך כוס כמו ששותים בסעודת המלך, זה אין דרכו של כלב, אבל אם הכלב מלקק יין, יתכן שלא נחשב לשינוי.

ויתכן להביא ראייה להיפוך, מהמבואר בכבא קמא (דף לה ע"א): ההוא תורא דהוה בי רב פפא, דהוה כיבין ליה חניכיה [שכאבו לו השינייים], עייל ופתקיה לנזייתא [נכנס ודחף את כסוי הכלי שהשכר היה בתוכו], ושתי שיכרא ואיתסי [שתה את השכר ונרפא]. הרי שדרכו של שור לשתות שכר. אלא שיתכן שיש חילוק בין שור לכלב ובין שכר ליין, ועוד שיתכן שאין להביא ראייה משוורו של רב פפא, שהרי רב פפא היה עושה שכר, כמבואר במסכת פסחים (דף קיג ע"א), ומכיון שמצא השור בבית בעליו שכר לרוב, אולי אכן היה דרכו לשתות ממנו. ועוד יש לדחות, שלעולם אין דרכו לשתות אלא כשיש לו כאב שיניים.

דף ד: ע

לענין פז"ר קש"ב וכו' - הנה הגליוני הש"ס כתב: לענ"ד י"ל דאות הרי"ש הוא נוטריקון "רב" והכוונה לענין חיוב קבלת פני הרב ברגל כדלקמן ט"ז ב' דהוי שמיני עצרת רגל בפ"ע

לעניין זה דאפי' הקביל פניו בסכות חייב להקביל שנית בשמיני עצרת.

וברוקה (דברים לא, יא) כותב עה"פ בבוא כל ישראל וגו' וז"ל: בבוא מלא ו, כי ו' ימים הם, פסח, עצרת, ר"ה, יוהכ"פ, סוכות ושמיני עצרת עכ"ל. היינו דבו' ימים אלו עולים כל בני"ל לרגל ואז יש דין הקהל, מבואר בדברי הרוקח חידוש גדול דיש חיוב עלי' לרגל בשמיני עצרת מלבד סוכות. והוא כדברי הצפנת פענח הנ"ל ומקורו טהור בדברי הרוקח. וראה גם בפענח רזא סו"פ ראה (דברים טז, טז) שכתב כהרוקח והצ"פ הנ"ל ע"ש ודו"ק.

דף ו. פ

אמר רבא וצדקה מיחייב עלה לאלתר, מ"ט דהא קיימי עניים- ואח"כ בגמ' (בע"ב) אמר רבא, כיון שעברו עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר עליו בבל תאחר ע"כ. ובריטב"א כתב וז"ל: וכן הדין בצדקה. כל היכי דקיימי עניים, אפי' לאלתר כל שעה עובר עליה ע"כ. וצ"ב. דבגמ' איתא כל יום ויום וכו' והריטב"א כתב כל שעה, וצ"ע אי שעה ר"ל שעה כפשוטו או הוה היינו הך עם יום, וראה בערוך לנר כאן שדקדק בלשון רבא שאמר בכל יום ולא אמר בכל שעה ע"ש ובדבר אברהם (ח"ב סי' ב) מש"כ בזה עוד וצ"ב.

וראה בגליוני הש"ס להגר"י ענגיל ז"ל שדקדק מדוע לא נקט רבא להלן בכל רגע ורגע וכו' ע"ש וצ"ע.

חידוש גדול כתב ביראים (סי' שי"ד) דהא דבצדקה עובר לאלתר היינו דוקא כשהוא מאחרה משום צרות עין ע"ש. והגר"י פ' פרלא ז"ל בהגהותיו ליראים שנדפסו בקובץ נועם (כרך כ"ה עמ' קכ"ד) ציין שמקור דבריו בר"ן בשם הר"ת ע"ש.

דף ו. פ

אשה מה היא בבל תאחר וכו'- וברמב"ם (פי"ד דמעשה הקרבנות הי"ד) מפורש שעוברת ע"ש וכ"כ בתוס' ב"ב (קס"ו ב) ע"ש. והרמב"ן (בסה"מ עשה צ"ד) הביא כן בשם הספרי פ' מטות ע"ש. ועיי' בערוך לנר כאן שהעיר מה הסתפקה הגמ' אם מפורש בספרי כנ"ל ע"ש. ויש לציין לרש"י נדה (ט"ו ב) שהביא י"א דהכהן הציץ לידע אם זכר אם נקבה ילדה לידע אימתי זמן הבאת קרבנה ואם יארע במשמרתו ע"כ ורש"י דחה פי' זה שהרי היא יכולה לאחר קרבנה כל זמן שתרצה ע"ש. ונראה לכאורה ברור ברש"י שאין באשה בל תאחר וצ"ע.

והנה הפנ"י בר"ה (ד ב) הקשה מאי נפק"מ בלאו דבל תאחר, הרי העשה עוברים מיד ברגל א', והל"ת ממילא אין בו מלקות כיון שניתק לעשה ע"ש מש"כ. ואולי י"ל דנפק"מ לנשים דלכאורה העשה בודאי אין בנשים דהוה זמן גרמא, וא"כ בהם יש שפיר נפק"מ דשפיר יש מלקות, אך לרש"י בנדה הנ"ל אין הנפק"מ, דנשים אינם חייבות גם בל"ת וגם בעשה. וא"כ אצלם ל"ש כלל הנפק"מ, ורק באנשים שחייבים בתרוייהו ועליהם קשה קושית הפנ"י, גם לשיטת הר' יוסף בתוס'

קדושין (ל"ד א) א"כ בנשים שאין בהם העשה, ממילא אין ג"כ הל"ת, וא"כ שוב א"א לומר כהנ"ל ושפיר קשה קושית הפנ"י לגבי אנשים דמאי נפק"מ בל"ת וכו"ל וצ"ע.

כגון שהיה חולה בעצרת וכו'- הנה בספר דרך פקודיך (מצוה יז) נסתפק מה הדין כאשר יש לו בן שהגיע זמנו למולו, אבל הוא חולה ואינו רשאי למולו עד שיבריא, אם שוחטין על אביו את הפסח או לא, צדדי הספק, מצד אחד מילת בנו מעכבתו מלאכול את הפסח, מאידך, אולי כיון שבנו חולה הרי הוא פטור, והרי זה כלא הגיע זמנו.

והביא ראייה מהגמרא בראש השנה דף ו ע"א אמר רבא כיון שעבר על קרבן רגל אחד ולא הקריבו עובר בעשה, ומקשה הגמרא, מיתבי אמר רבי פפייס אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים, ואכלנוה בפסח, ואכלנו ולדה שלמים בחג, בשלמא בפסח לא אקרבוה אימור דמחוסר זמן הוה [שלא עברו עליו שמונה ימים], אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה ועברי עליה בעשה, אמר רב זביד משמיה דרבא כגון שהיה הקרבן [ולד השלמים שהיה ראוי להיקרב] חולה בעצרת.

חזינן מדברי הגמרא שכיון שהיה לקרבן מניעה המונעתו מלהקרב אינו עובר עליו דהוי כלא הגיע זמנו, ומכל שכן לענין מילה כיון דאין רשאי מן הדין למולו דהוי כלא הגיע זמנו. [ויעו"ש בהגהות הצבי והצדק שהעירו עליו בכמה ספרים, שהרי זה גמרא מפורשת ביבמות (דף עא ע"א) שאפילו חלצתו חמה, כל שלא עברו עליו שבעה ימים, הרי אינו מעכבו לאכול פסחו, שכל זמן שאי אפשר למולו מחמת חליו, הרי זה כלא הגיע זמנו, יעו"ש בתירוצם].

אשה בעלה משמחה - וכתב הראב"ד (בהשגות פ"א מחגיגה ה"א) דקיי"ל כאביי דאשה בעלה משמחה, ועליו מוטלת החובה לשמח את אשתו, אבל היא מצד עצמה פטורה משמחה.

וכתב רע"א (קמא סימן א) שאשה ששכחה יעלה ויבא בסעודת ליל יום טוב, אינה צריכה לחזור, כיון שאינה מצווה במצוה של עונג יום טוב, ולכן אינה חייבת לאכול פת, ואפילו לסוברים שחייבת "בשמחה", לא חייבת ב"עונג".

דף ו. פ

אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ר"ה מיד - וקשה, דאמרינן בסנהדרין שייש ג' סיבות לעבר השנה: משום התקופה, שתקופת תמוז לא יפול בניסן. ומשום התבואה, שאינו בשל. ומשום הפירות, שיוכלו להביאם בביכורים שעדיין אינם בשלים, ומעברים השנה על שנים מתוך השלשה ולא על אחת מהם. וקשה הא בר"ה אי אפשר לדעת איך יהיה בישול התבואה והפירות בניסן, רק חשבון התקופה יכולים לחשב, ואיך יעברו. וי"ל דאמרינן התם שיכולים לצרף טעם אחר אם נולדו הכבשים מאוחר, שצריך לפסח בני שנה ויהיו קטנים, ורוצים שיגדלו עוד חודש שיהיו גדולים וזאת יכולים לדעת בר"ה. (טורי אבן).

גליון זה יוצא לאור ע"י שיעור הדף היומי בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר. מידי ערב נמסר שיעור בצורה רוטת ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם. כמו"כ מתקיים שיעור למאחרי שבת בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריש 144 בשעה 10.35 בערב. ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון במס' 03-6171111 להקיש *7 ואז קוד *66339* שלוחה 6 ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com